

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований в 1996 році

Рівне – 2009

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42. — Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 27.11.2009 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

4. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. Том 1. Теоретичні проблеми педагогіки. – К.: Рад. школа, 1993. – 487 с.
5. Eichhorn Andrea. Frühes Fremdsprachenlernen in Deutschland im Rückblick // Seminar: Integrierte Fremdsprachenarbeit im Pädagogischen Konzept der Grundschule. – Universität Koblenz-Landau – 23-05-2006.
6. Gail, A.J.: Erasmus von Rotterdam. Ausgewählte padagogische Schriften. Paderborn 196.
7. Kiersch, J.: Fremdsprachen in der Waldorfschule. Rudolf Steiners Konzept eines ganzheitlichen Fremdsprachenunterrichts. – Stuttgart, 1992.
8. Kubanek-German, A.: Kindgemäßer Fremdsprachenunterricht. Bd. 1: Ideengeschichte. – Münster, 2001.
9. Müller Stefanie. Theoretische und praktische Implementierung der bilingualen Bildung im Kindergarten – Konzeption einer lebensbezogenen bilingualen Didaktik // Von der Pädagogischen Hochschule Freiburg zur Erlangung des Grades einer Doktorin der Erziehungswissenschaften (Dr. paed.) genehmigte Dissertation. – Hamburg, September, 2006. – 307 p.
10. Sakmann, P. (Hg.): Michel de Montaigne. Die Essais und das Reisetagebuch. 9.-13. Aufl. – Stuttgart, 1948.

Резюме. В статье разглядываются взгляды классиков европейской педагогической традиции по поводу раннего изучения иностранных языков, пути в методы достижения при этом оптимальных результатов.

Ключевые слова: иностранный язык, раннее изучение иностранных языков, иностранные языки в европейской традиции.

The summary. This article discusses the thoughts of the popular European Pedagogies about early learning of foreign languages, their views about the ways and methods to become the best results in early foreign language education.

Key words: foreign language, early, foreign languages in the European tradition, early foreign language education.

Одержано редакцією 09.10.2009 р.

УДК:371.3: [81'23:81'243]

Л.М. ВОРОБЙОВА

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Резюме. У статті висвітлюються психолінгвістичні аспекти навчання студентів іноземної мови, можливі шляхи використання психолінгвістичних методик у навчальному процесі.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, комунікативні методики, особистісно орієнтоване навчання, нейролінгвістичне програмування.

Постановка проблеми. Навчання іноземних мов відноситься до актуальних прикладних психолінгвістичних проблем, адже воно пов'язується з мовленнєвою діяльністю як одним із видів людської діяльності: навчання іноземної мови є навчанням мовленнєвої діяльності, навчанням мовленнєвого спілкування за допомогою іноземної мови (І.О.Зимня, О.О.Леонт'єв). Для методики навчання іноземних мов важливими є поняття, розроблені у психолінгвістиці: “психолінгвістичні одиниці” (“мовленнєва операція” та “мовленнєва дія”, що співвідносяться з методичними поняттями “мовленнєві навички” та “мовленнєві вміння”), “мовна компетенція” та “мовна активність”, “комунікативна компетенція”, “значення” і “смісл”. Через процес оволодіння та користування мовою відбувається становлення мовної особистості.

Мовна особистість (у сучасному розумінні) – це сукупність пізнавальних, емоційних і мотиваційних властивостей, що забезпечують мовну компетенцію людини як носія певного національно-культурного коду. В цьому світлі мовною особистістю є лише той суб'єкт, мова якого найповніше відтворює культурну специфіку свого народу, що виявляється у вербальних і невербальних засобах комунікації, мовних стереотипах, правилах етикету. Формування мовної особистості обумовлюється важливими методологічними положеннями психолінгвістики:

1) в активній творчій діяльності виявляються і розвиваються якості особистості, потенційні можливості кожного індивіда (Л.С.Виготський, С.Л.Рубінштейн);

2) мовленнєва діяльність визначається як активний, цілеспрямований, опосередкований мовою та зумовлений ситуацією спілкування процес видавання та приймання мовленнєвого повідомлення у процесі взаємодії людей між собою (І.О.Зимня);

3) спілкування іноземною мовою тлумачиться як спосіб актуалізації та реалізації особистості, як особливий шлях самоствердження (Е.Ж. Лайне, О.О.Леонт'єв);

4) організація спілкування визначає характер діяльності й розвиток особистості (О.М.Леонт'єв).

Оволодіння іноземною мовою теж орієнтоване не лише на діяльність і спілкування, але й на особистість, відтак у процесі навчання іноземної мови формується вторинна мовна особистість як сукупність здатностей людини до іншомовного спілкування на міжкультурному рівні [2, 59].

Період навчання у вищій школі можна вважати сензитивним періодом розвитку самоактуалізації студентів, становлення мовної особистості й вторинної мовної особистості в процесі загальнонаукової та професійної підготовки. Відповідно організація навчання іноземних мов здійснюється не лише з позицій логіки та системності предмету засвоєння, тобто мови, але й з точки зору особистості студента, його суб'єктивного

внутрішнього стану, його індивідуальної програми засвоєння мови, що вивчається. Тому в сучасних концепціях все більш послідовним стає комунікативно-діяльнісний підхід до навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах, все більш помітним стає орієнтування на мотивацію оволодіння іноземною мовою (порівн. курси іноземних мов за професійним спрямуванням).

Як відомо, методи навчання іноземних мов, з психологічного погляду, поділяються на два типи: перша група методів зорієнтована виключно на свідомий спосіб вивчення основ системи мови, мовних одиниць, на раціонально-логічний спосіб засвоєння мови, коли мовлення переноситься на другий план; інша група методів спирається на використання мови в дії, тобто в мовленнєвій діяльності, у спілкуванні. Безперечно, завданням, які стоять перед сучасною освітою, більше відповідають методи, зорієнтовані на комунікацію, іншомовну комунікацію (при цьому не заперечується раціонально-логічний спосіб вивчення мови).

Спираючись на ідеї І.О.Зимньої, іншомовну комунікацію слід розглядати як текстову діяльність, в якій стратегії досягнення комунікативної інтенції є когнітивною дією, що детермінується, з одного боку, фоновими знаннями, а з іншого – комунікантами, тому що комунікативна інтенція знаходить своє втілення в мовних формах і спрямована на досягнення певного результату в процесі спілкування.

Обґрунтування комунікативного, або комунікативно-діялісного підходу знаходимо у працях з психології, комунікативної лінгвістики, теорії мовленнєвої діяльності та методики навчання іноземних мов (І.О.Зимня, О.О.Леонт'єв, С.Ю.Ніколаєва, Ю.І.Пассов та ін.). Для комунікативного навчання іноземних мов характерними є наступні стратегічні положення: комунікативна спрямованість навчання всіх видів мовленнєвої діяльності та засобів мови; стимулювання інтересу, мовленнєво-мисленнєвої активності студентів; забезпечення мотивації; індивідуалізація навчання; ситуативна організація процесу навчання, новизна та інформативність навчального матеріалу (І.Л.Бім, Ю.І.Пассов).

Як при цьому виявляється структура мовленнєвої діяльності? Для практики навчання іноземної мови визначення думки як предмету мовленнєвої діяльності, мови як засобу і мовлення як способу формування і формулювання думки означає, за концепцією І.О.Зимньої [3, 56-59], необхідність: а) забезпечення предмету мовленнєвої діяльності, тобто об'єкту, який викликає в учнів (студентів) думку (це може задаватися темою, наочністю, ситуацією спілкування); б) формування в учнів програми смислового розгортання висловлювання від загального до окремого; в) навчання засобів вираження думки, адекватних для кожної конкретної ситуації спілкування (з урахуванням сфер, ролей спілкування); г) навчання внутрішнього, зовнішнього (усного і письмового) способів формування і формулювання цієї думки. Відповідно, навчання мовленнєвої діяльності іноземною мовою, що вивчається, передбачає оволодіння не лише засобами, тобто мовними одиницями і граматичними правилами оперування ними, але й способами формування та формулювання думки за допомогою цих засобів у різних умовах спілкування.

Важливими є психологічні чинники комунікативного навчання, до яких відносяться повага до особистості суб'єкта навчання, його неповторності, збереження особистісної автономії кожного студента. Таким чином, комунікативна методика забезпечує не лише засвоєння іноземної мови як засобу спілкування, але й розвиток якостей особистості учнів (студентів). А відтак вона є особистісно орієнтованою, або особистісно-діялісною. У зв'язку з цим ми поділяємо думку психолінгвіста І.М.Рум'янцевої: більш точним у такому контексті є не поняття “навчання іноземної мови”, а поняття “навчання іноземного мовлення”, під яким слід розуміти “розвиток мовної та мовленнєвої здатності людини, а також процеси сприймання і породження мовлення за допомогою психологічних методів, які мають комунікативну основу, але зачіпають усі психічні процеси, властивості й стани особистості” [7, 218].

Взагалі, за нашими спостереженнями, для сучасного навчання іноземних мов у вищій школі все більш характерним стає звернення до психологічно орієнтованої дидактики з використанням надбань психолінгвістики.

Метою нашої статті є з'ясування психолінгвістичних аспектів особистісно орієнтованого навчання іноземних мов у вищій школі, що набуває актуальності в контексті розбудови освіти на засадах гуманізації. Гуманістичне трактування людини як суб'єкту допомагає цілісно і системно розкрити її активність у всіх видах діяльності, в тому числі й в іншомовній діяльності

Не підлягає сумніву той факт, що успішна реалізація стратегічної мети навчання іноземної мови (мовлення) як здатності студентів до міжкультурної іншомовної комунікації можлива лише за умови послідовної орієнтації навчального процесу на особистість студента, його інтереси, потреби. Певним чином це враховується в навчальних курсах іноземної мови професійного спрямування на немовних факультетах, де більш помітним є орієнтування на мотивацію оволодіння іноземною мовою.

З психологічного погляду орієнтування на особистість у навчанні іноземних мов означає, що всі психічні процеси, властивості й стани є похідними, вони залежать від індивідуального та суспільного буття людини (С.Л.Рубінштейн), що мета навчання повинна враховувати особливості суб'єкта навчання (національні, вікові, статеві, індивідуально-психологічні), його мовний досвід, інтереси, вподобання, життєву перспективу (ближню і далеку), соціальну позицію. Важливим особистісним моментом процесу оволодіння іноземною мовою й водночас суттєвим структурним компонентом мовленнєвої діяльності виступає мотив (мотивація). Адже оволодіння студентами іншомовною діяльністю значною мірою зумовлене мотивацією, яка викликає й стимулює цілеспрямовану активність для досягнення мети. Невипадково психологи називають мотивацію “запусковим механізмом” діяльності, в тому числі мовленнєвої. Тут, на наш погляд, слушним буде нагадати

структурну схему мовленнєвого акту, запропоновану О.О.Леонтєвим на розвиток моделі породження мовлення Л.С.Виготського:

Ця схема наочно ілюструє не лише послідовність процесів породження (в прямому напрямку) і сприймання (у зворотному напрямку) мовлення, а й роль у них мотиву. На нашу думку, в організації мовленнєвої діяльності студентів на заняттях з іноземної мови важливо орієнтуватися на запропоновану модель мовленнєвого акту.

Методисти [5, 33] розрізняють серед основних видів мотивації оволодіння іноземною мовою зовнішню (знаходиться під впливом потреб суспільства) і внутрішню (зумовлену характером діяльності самого суб'єкта навчання) мотивацію. Врахування мотивації (особливо – внутрішньої) сприяє тому, що побудова навчального процесу здійснюється не лише з позиції логіки та системності предмету засвоєння, тобто мови, але й з точки зору особистості студента, його суб'єктивного внутрішнього стану, його індивідуальної програми засвоєння мови, що вивчається.

Проблема врахування індивідуально-психологічних особливостей учнів при навчанні іноземної мови не є новою, вона досить глибоко розробляється й сьогодні (Н.В.Вітт, І.О.Зимня, М.К.Кабардов, М.Г.Каспаров та ін.).

Проведені наприкінці минулого століття дослідження показали, що індивідуальні характеристики процесу оволодіння іноземною мовою виявляються, по-перше, в комунікативній поведінці під час навчання, по-друге, в особливостях протікання пізнавальних процесів і, по-третє, у психофізіологічних особливостях. На підставі цього сучасні дослідники (М.К.Кабардов, М.С.Малешина, Л.М.Собчик) виділяють два основних типи, або стилі оволодіння іноземною мовою – так звані “комунікативно-мовленнєвий” і “когнітивно-лінгвістичний”, кожний з яких має свої психофізіологічні характеристики (якості уваги, пам'яті, мислення), свої особливості мовленнєвої діяльності. Третій, змішаний, тип поєднує в собі елементи обох типів оволодіння іноземною мовою.

Комунікативно-мовленнєвий тип відрізняється активністю, імпульсивністю щодо прийняття рішень і комунікативної поведінки загалом. Переважає слуховий канал сприйняття інформації, використовується багато невербальних засобів спілкування. Мовленнєву діяльність осіб із комунікативно-мовленнєвим стилем характеризують такі ознаки: швидкий перехід з форми на зміст висловлювання, мовлення в них яскраво ситуативне, активне; вони продуктивні в мовних тестах: їхні відповіді досить різноманітні.

Когнітивно-лінгвістичний тип характеризується уповільненою реакцією на ситуації спілкування, обмеженим використанням у комунікації жестів і міміки. У таких людей домінують вербально-логічні компоненти, а не образні, переважає зоровий канал сприйняття інформації. У них спостерігається розгорнутість мовленнєвих процесів із явним виділенням фаз мовленнєвої діяльності: пошук адекватних мовних засобів і граматичних форм вираження думки, корегування вербально вираженої думки, звернення до записів, словників, тобто діяльність таких осіб більше відповідає поняттям “свідома саморегуляція”, “аналітичність”.

Безперечно, кидається в очі майже полярність цих двох типів оволодіння іноземною мовою – комунікативно-мовленнєвого та когнітивно-лінгвістичного. Проте в живій практиці нерідко зустрічається серед дорослих (у нашому випадку – студентів) змішаний тип – комунікативно-лінгвістичний.

Отже, в умовах особистісно орієнтованого навчання по можливості потрібно враховувати притаманні студентам стилі оволодіння іноземною мовою, які залежать від індивідуально-психологічних характеристик особистості, а не дивуватися, що за однакової організації навчального процесу знання і вміння студентів далеко не однакові.

Орієнтування на особистість студента можна посилити за рахунок впровадження у практику навчання іноземної мови позитивних елементів нейролінгвістичного програмування. НЛП – це “галузь вивчення структури суб'єктивного досвіду, або того, як конкретні люди сприймають і розуміють світ; це система прийомів і стратегій міжособистісної комунікації” [6, 455]. Як відомо, ця концепція спрямована на врахування психофізіологічних аспектів мовлення, мовленнєвої діяльності, на дослідження мовленнєвого впливу на поведінку людей.

Концепція нейролінгвістичного програмування приділяє значну увагу процесам мовленнєвої комунікації, каналам отримання людиною інформації, суттєвим чинникам рецепції. Адже ще раніше було доведено, зокрема

американськими фахівцями (Дж.Ешер, Дж.Норд, Х.Вінітц, С.Беласко та ін.), що рецепція є важливою передумовою оволодіння другою та іноземною мовами, що ключем до здатності продукувати мовлення є здатність розуміти таке мовлення на слух (С.Беласко). Прихильники такого підходу нерідко звертаються до дитячого досвіду оволодіння рідною мовою: оволодіти мовою можна тільки за умови здійснення комунікативної діяльності, відтак, відкладати комунікацію до того моменту, як сформується продуктивні вміння, означає затримувати оволодіння мовою; матеріал, засвоєний спочатку рецептивно, запам'ятовується краще, ніж при навчанні, яке вимагає одночасного розуміння та продукування (С.Крашен, Т.Террелл, Х.Вінітц). До того ж дослідники наголошують: для активної рецепції та загалом іншомовної комунікації важливо враховувати особистісні характеристики тих, кого навчають, їхні інтереси, мотиви, фонові знання.

Як бачимо, за своєю сутністю нейролінгвістичне програмування розвиває ідеї саме особистісно-діяльнісного підходу до навчання іноземної мови, адже передусім звертає увагу на комунікативні стратегії засвоєння мови, відштовхуючись від індивідуальних особливостей її сприйняття.

Сучасними психологічними і психолінгвістичними дослідженнями доведено, що людина має декілька репрезентивних систем – сукупностей елементів, які дозволяють представляти (репрезентувати) в людській психіці необхідну інформацію [8, 181]. Прийнято вважати, що люди різняться своїми репрезентивними системами, омінантними каналами сприйняття, збереження і передавання інформації. Передбачається, що людей, для яких переважно характерним є певний канал (сенсорна модальність), можна об'єднати в групи – психотипи. Зокрема, люди, для яких домінантним виступає зоровий канал сприйняття інформації, – це візуали, слуховий канал – аудіали, чуттєвий – кінестети. Можлива й полімодальна репрезентивна система, коли переважають узагальнені уявлення, мислительні процеси. Принагідно зауважимо, що фахівці з НЛП вважають: успішність навчання (обсяг інформації, яка запам'яталася) залежить більше від візуальної системи. Це можна пояснити тим, що фізіологічна ємність зорового каналу набагато перевищує кінестетичний і слуховий.

Загалом у сучасній психолінгвістиці та нейролінгвістичному програмуванні зроблено стосовно комунікації висновки, на наш погляд, цікаві та прийнятні для навчання іноземної мови. По-перше, більшість людей здатна сприймати інформацію, що надходить різними каналами: і зоровим, і слуховим, і чуттєвим. Водночас у спеціальній літературі зустрічаються й такі дані: в 40 % людей переважає візуальний канал, у 40 % – аудіальний, в 20 % – кінестетичний. По-друге, кожна людина має домінантний канал, відтак, якість сприймання інформації залежить від характеру її надходження. По-третє, спільні, однакові канали сприйняття є однією з умов ефективного обміну інформацією між людьми, успішної міжособистісної комунікації.

Особистісно-орієнтоване навчання іноземної мови якраз і спирається на положення, що кожний тип особистості має свої психофізіологічні особливості, свій домінантний канал сприйняття інформації (мовного матеріалу), а від цього залежить ефективність стратегій засвоєння, вивчення іноземної мови.

Поки що в методиці навчання іноземних мов недостатньо висвітлений вказаний аспект, але він, безперечно, вартий професійного обговорення. В цій галузі більше напрацьовано в зарубіжній методиці та психолінгвістиці. Так, скажімо, заслуговують на увагу публікації американської викладачки Б.Лівер [9], яка спирається на власний педагогічний досвід. Зокрема, вона пише про те, що учні-візуали багато читають, більше знають про структуру мови, краще сприймають навчальний матеріал, викладений у підручнику, написаний на дошці, представлений у таблицях, схемах. Візуали якісніше виконують письмові завдання і контрольні роботи. Аудіали краще сприймають тексти та мовний матеріал на слух (зі слів викладача, а також з аудіо- та відеоносіїв). Кінестети краще засвоюють мовний матеріал через рольові, ділові ігри, інсценізацію.

Отже, викладач, знайомий з концепцією НЛП, може реально використовувати деякі новітні техніки в організації особистісно орієнтованого навчання іноземної мови: по-різному представляти мовний матеріал студентам, враховуючи їх приналежність до різних психотипів, спираючись на своєрідні словники НЛП, по-різному організовувати індивідуальну роботу студентів, враховуючи їхні розумові здібності, здатність до засвоєння іноземної мови.

Організація навчання іноземної мови на немовних факультетах не може бути спрямованою лише на засвоєння певної суми знань про систему іноземної мови, її одиниць, а з іншого боку, не повинна перетворюватися в неусвідомлене тренування в комунікативному використанні іноземної мови. Тому наголошуємо: комунікативний підхід має поєднуватися зі свідомим вивченням мовних явищ. У такому разі й формується іншомовна компетенція з її складниками – мовною компетенцією, мовленнєвою компетенцією та комунікативною компетенцією.

Ефективність формування кожного виду компетенції, як і загалом іншомовної компетенції, залежить не лише від використаних методів навчання, а й від індивідуально-психологічних характеристик суб'єктів навчання – студентів.

З позицій того, що і сучасне мовознавство, і психолінгвістика розглядають мову в контексті мовленнєвої діяльності та (ширше) людської діяльності взагалі, навчання іноземної мови являє собою свідомий (когнітивний) і творчий процес діяльності особистості [4, 225-226]. Когнітивність, за О.О.Леонтьєвим, пов'язана з тим, що засвоєння іноземної мови – це не тільки оволодіння ще одним засобом спілкування, це і формування картини світу (і концептуальної, й мовної) людини. Творчий характер навчання іноземної мови обумовлений сутністю самої мовленнєвої діяльності, її індивідуальністю, зв'язком з мисленнєвою діяльністю. Навчити творчо користуватися мовою можна лише через активне спілкування, відтак, набувають ефективності інтерактивні форми навчання: групова робота в мікрогрупах, у парах; ділові та рольові ігри; проектна робота; нетрадиційні заняття – дискусії, круглий стіл, прес-конференція, інтелектуальна гра, брифінг, диспут тощо. Такі

форми організації навчального процесу, з одного боку, об'єднують студентів у навчальній діяльності, з іншого – активізують творчі особистісні можливості кожного, вдосконалюють загальну культуру спілкування та соціальної поведінки. Те ж саме можна сказати й про використання в навчальному процесі інформаційних ресурсів мережі Інтернет, що дозволяє вдосконалювати вміння аудіювання, діалогічного та монологічного висловлювання на основі проблемного обговорення матеріалів мережі; формувати стійку мотивацію іншомовленнєвої діяльності студентів.

Висновки. Не викликає сумнівів наявність тісних взаємозв'язків сучасної методики навчання іноземних мов у вищій школі з психолінгвістикою, з її центральним понятійним ланцюгом: *мова – особистість – мовлення – мовленнєва діяльність*. Особистісно-орієнтована методика навчання іноземної мови має, безперечно, психолінгвістичну основу, спрямована на формування вторинної мовної особистості, передбачає врахування індивідуально-психологічних особливостей кожного студента як особистості, його способу (стилю) оволодіння мовою. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції передбачає формування не лише знань, навичок і вмінь, якими необхідно оволодіти, аби використовувати мову як інструмент спілкування та пізнання, але й тих здібностей, які допомагають людині орієнтуватися в соціумі, в культурно-мовному середовищі. Викладач має використовувати такі методи і прийоми навчання, які найбільше підходять для даних студентів, планувати такий спосіб презентації навчального, мовного матеріалу, щоб вплинути на різні канали сприйняття інформації. Звичайно, реалізувати ці вимоги на практиці дуже важко, проте вони сприятимуть ефективності навчання іноземних мов у вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беянин В.П. Основы психолингвистической диагностики: Модели мира в литературе. – М.: Тривола, 2000.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Пособие для учителя. – М.: АРКТИ, 2003.
3. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности. – Москва – Воронеж: НПО “Модэк”, 2001.
4. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М.: Смысл, 1999.
5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999.
6. Психологическая энциклопедия / Под ред. Р.Корсиани, А.Ауэрбаха. – СПб: Питер, 2003.
7. Румянцева И.М. Психолингвистические механизмы формирования речи при обучении иностранным языкам по модели онтогенеза // Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”: Науково-теоретичний збірник. Вип. 12. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – С. 217-222.
8. Шевардин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. – М.: Владос, 1998.
9. Leaver B. Teaching the Whole Class. Corwin Press, 1997. Thompson C. New Word Order // Lingua Franca. – 1999. – July/August. – P. 28 – 37.

Резюме. В статье освещаются психолингвистические аспекты обучения студентов иностранным языкам, возможные пути использования психолингвистических методик в учебном процессе.

Ключевые слова: речевая деятельность, коммуникативные методики, лично ориентированное обучение, нейролингвистическое программирование.

The summary. The article is devoted to the psycholinguistic aspects of teaching students foreign languages and to the possible ways of using psycholinguistic methods in teaching process.

Key words: speech activity, communicative methods, personally oriented teaching, neurolinguistic programming.

Одержано редакцією 12.10.2009 р.

УДК: 37:[81' 253: 316. 454. 52]

Р.А. ГОНЧАРУК

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У МІЖКУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАЦІЇ І ПЕДАГОГІЧНИЙ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Резюме. В даній статті автор піднімає питання можливості розгляду перекладу як мистецтва, ролі перекладу у взаєморозумінні різних культур, мов та народів. Також на прикладі діяльності видатної української поетеси Лесі Українки як перекладача автор аналізує роль перекладача як митця.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, мистецтво, художній образ, художній переклад.

Роль перекладу полягає, в першу чергу, у взаєморозумінні між людьми різних народів, мов та культур. Саме міжкультурне взаєморозуміння і вимагає від перекладу, власне, і бути тим елементом, який має забезпечити комунікацію між двома культурами. І дану роль бере на себе перекладач. «Міжкультурна комунікація передбачає, що перекладач володіє мовою, знаннями культури, знає образ мислення носіїв мови та весь світ мови, що вивчається, тобто традиції, як стійкі елементи культури, звичаї та обряди; традиційно – побутову культуру, прийняті норми щоденного спілкування разом із мімічним та пантомімічним кодом, «національні картини світу» (виділено автором – Р.Г.)та менталітет, що відображають особливості сприйняття світу, художню культуру, яка відображає культурні традиції етносу та його національний характер.» [12, 29] Це ж саме і зазначає А.В.Федоров. За його словами: «... перекласти – значить виразити вірно та повно засобами

ЗМІСТ

Бабік О.С. Професіоналізм вчителя як важливий фактор при навчанні іноземної мови у дошкільному навчальному закладі.	3
Ботвінко О.М. Використання комп'ютерних технологій у процесі навчання іноземної мови в загальноосвітній школі.	7
Гронь Л.В. Вимоги до іншомовних текстів для розвитку вмінь розповіді на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів.	11
Коломієць Н.М. Прийоми Блейна Рея в методі природовідповідності Джеймса Ашера.	15
Коржженевська О.В. Організація самостійної роботи учнів – важливий фактор інтенсифікації навчального процесу.	19
Салюк І.Я. Особистісно-орієнтований підхід у детермінації розвитку іншомовного мовлення школярів.	23
Кропивко І.М., Снічук О.А. Використання ресурсів і послуг мережі Інтернет у викладанні іноземних мов.	28
Цаль Т.В. Використання методів педагогічного стимулювання на початковому етапі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі та новітні технології.	36
Чорнолоз О.О. Теоретичні основи викладання чеської мови для студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	41
Якимчук А.В. Рефлексивні механізми навчання підлітків англomовної комунікації.	44
Волошун А.А. Проблеми застосування сучасних технологій в процесі засвоєння лексики на початковому етапі викладання іноземної мови.	50
Зінчук І.В. Зорова наочність як засіб семантизації іншомовної лексики.	53
Мороз Л.В., Кушнір Н.В. Специфіка роботи над термінами на заняттях іноземної мови у вищому навчальному закладі.	58
Мороз Л.В., Паішко І.О. Основні питання принципів і критеріїв відбору та засвоєння лексичного мінімуму студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	63
Ніколайчук Г.І. Особливості діалогу в процесі формування комунікативних умінь дитини дошкільного віку.	65
Середюк Л.А. Використання автентичної газетної хроніки на уроках німецької мови.	70
Турко І.-М.Б. Теоретичні аспекти вивчення творчості поетів-імажистів у вищих навчальних закладах.	72
Бричок Б.П. Використання інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки вчителів початкових класів.	77
Джеджера К.В. Удосконалення мовлення як проблема формування культури спілкування студентів у вищих навчальних закладах.	80
Дуброва А.С., Снічук О.А., Трофімчук В.М. Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності з урахуванням їхніх особливостей і прискореним навчанням сприйняття мовлення.	83
Кочубей О.С. Особливості формування іншомовної компетенції студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	85
Мазурок О.М. Інноваційні методи навчання іноземних мов у вищій школі в контексті гуманістичної парадигми освіти.	89
Мороз Л.В., Ковалюк В.В., Черуха Н.В. Інтерпретація закономірностей засвоєння іншомовних слів студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	92
Павелків К.М. Філософські та загальнотеоретичні засади дослідження проблеми формування рефлексивної культури майбутнього вчителя.	95
Перішко І.В. Розвиток інтелектуальних здібностей обдарованих школярів на основі проектної іншомовної діяльності.	100
Пивоварчук Т.О. Фактори розвитку комунікативних здібностей студентів.	106
Тадєєва М.І., Пархомчук М.М. Рання іншомовна освіта в європейських педагогічних традиціях.	109
Воробйова Л.М. Психолінгвістичні аспекти навчання іноземних мов.	113
Гончарук Р.А. Роль перекладу у міжкультурній комунікації і педагогічній соціалізації.	117
Янциур Л.А. Формування інтересу до образотворчої діяльності в системі дитячий садок-школа.	122
Дуброва А.С., Трофімчук В.М. Психолого-педагогічні можливості навчального перекладу і умови їхньої реалізації.	126
Шурин О.І. До питання формування педагогічної культури майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки.	129
Войтович І.С. Батишкіна Ю.В. Комп'ютерні інформаційні технології в реалізації навчальних і наукових проектів у педагогічних вищих навчальних закладах.	131
Шутяк В.Г. Формування у молодших школярів позитивного ставлення до праці.	135
Поліщук Н.В. Особистісно-орієнтована технологія навчання при підготовці фахівців з технологічної освіти.	139

Яциур М.С. Курсова робота з методичних дисциплін у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.	141
Герасименко О.А., Герасименко Н.П. Методи реалізації пошуково-дослідницьких проектів на заняттях з трудового навчання у 7-9 класах з використанням інформаційно-пошукових технологій.	147
Трофімчук Л.О. Проблема оптимального вибору методів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі позаурочних занять.	152
Грипич С.Н. Моральне виховання молодших школярів і дитяча література (психолого-педагогічний погляд на проблему).	156
Попчук О.В. Інноваційні технології навчання як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців документознавства та інформаційної діяльності.	160
Трофімчук В.М. Сутність і класифікація художньо-конструкторських знань та умінь старшокласників, які формуються у процесі трудового навчання.	164
Войтко А.І. Педагогічна підтримка професійного самовизначення учнів 8-9 класів на основі професійних проб.	168
Сіпайло В.О. Використання сучасних систем крою проектування одягу при підготовці майбутніх вчителів технологій.	173
Мохнюк Р.С. Формування громадянської культури студентства – проблема сучасного виховання.	178
Відомості про авторів.	183

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Мороз Л.В..

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.10.2009 р. Підписано до друку 27.11.2009 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 30,6. Обл. вид. арк. 31,2. Замовлення № 79/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42.— Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20